

Svätý Ján z Mathy, zakladateľ rehole (1154? - 1213)

Sv. Ján z Mathy má pri nohách zajatca v okovách a štít s jeho víziou anjela s dvoma otrokmi v reťaziach, Félix z Valois má pri nohách jeleňa. Predloha obrázku - súsošie F. M. Brokofa z roku 1714 z Karlovho mosta v Prahe. Sv. Ján z Mathy pochádzal z alpského kraja v juhovýchodnom Francúzsku. Narodil sa roku 1154 (podľa niektorých 1160) v obci Faucon.

Už od detstva cítil náklonnosť k rehoľnému stavu, ale dlho sa nevedel rozhodnúť. Ostal vo svete, ale jeho život sa podobal rehoľnému. Po základných štúdiách, ktoré konal pravdepodobne v meste Aix-en-Provence, odišiel na vyššie štúdiá do Paríža, kde sa v tom čase začala rozbiehať neskôr slávna univerzita. Tam študoval právo, Sv. písmo a teológiu. Niekedy okolo r. 1190 dosiahol doktorát teológie. Teológiu aj vyučoval asi 4-5 rokov. Pritom však ostal laikom.

To bolo čudné jeho laickým kolegom, a to najmä preto, lebo v súkromnom živote sa správal ako klerik: žil utiahnutým životom, modlil sa breviár a často navštevoval známe parížske opátstvo sv. Viktora. Preto ho kolegovia kritizovali: jedni s úsmeškami, iní vážne. To ho napokon pohlo, že sa v r. 1193 dal vysvätiť za kňaza.

Prvý sv. omšu slúžil 28. januára 1194. Životopisci spomínajú, že pri nej mal videnie, ktoré ovplyvnilo jeho ďalší život. Videl Božiu velebnosť a Krista (podľa iných životopisov anjela), ktorý držal za ruky dvoch biednych spútaných otrokov: jeden bol biely, druhý čierny. Ján z toho vyrozumel, že Boh ho volá, aby sa zaoberal kresťanskými otrokmi.

Také podujatie však nebolo ľahké a Ján pokladal za potrebné utiahnuť sa do samoty, aby v tichu a modlitbe uvažoval o tom, čo podnikne ďalej. Odišiel do kraja Cerfroid na východ od Paríža. Tam sa stretol so sv. Félixom de Valois a inými tromi askétami, ktorí v týchto končinách viedli pustovnícky život. Všetci štyria sa pripojili k Jánovej myšlienke novej rehole na vykúpenie otrokov. (Niektorí historici popierajú spoluprácu sv. Jána z Mathy so sv. Félixom de Valois pri založení rehole.) Jeden z nich, bývalý vojak v Sýrii, dal k dispozícii svoj pozemok v Cerfroid na prvý dom programovanej rehoľnej spoločnosti. Tak vznikla rehoľa Najsvätejšej Trojice na vykúpenie otrokov. Jej členovia sa ľudovo nazývali trinitári (od latinského slova Trinitas - Trojica). Nosili biele rúcho s červenomodrým krížom na prsiach.

Podľa niektorých životopisov červeno-modrý kríž má korene v príbehu, keď raz sedeli sv. Ján z Mathy a Félix de Valois na brehu potoka a zhovárali sa o Bohu, zrazu zapraskala húština a na čistinku vyšiel urastený jeleň s červeno-modrým krížom medzi parohmi. Oba sa veľmi začudovali tomu zjaveniu a Ján sa rozpamätal, že už mal kedysi podobné videnie. Keď slúžil svoju prvú svätú omšu, zjavil sa mu anjel s podobným krížom na prsiach a pri nohách sa mu túlili dvaja spútaní zajatci, Maur a kresťan. Uvažovali o týchto znameniach a napokon usúdili, že Boh im takto chcel dať pokyn, aby sa pod ochranou kríža starali o kresťanov v zajatí.

Dielo sa uchytilo. V priebehu troch rokov (do r. 1197) vznikli ďalšie dva domy a o ďalších dvanásť rokov (v r. 1209) mala rehoľa už 30 kláštorov.

Rehoľné stanovy predpisovali iba malý počet členov v jednotlivých domoch. Každú komunitu mali tvoriť štyria kňazi a traja rehoľní bratia. V kláštornom živote sa nemali robiť rozdiely medzi kňazmi a bratmi. Všetci mali spoločne recitovať breviár, ale bez slávnostného spôsobu, aký praktizovali mníšske rehole. Pôsty zaberali takmer pol roka a rehoľníci takmer nikdy nejedli mäso. Mali prejavovať veľkú pohostinnosť voči chudobným. Preto pri niektorých domoch vybudovali priamo útulky pre chudobných a pobožných. Každý kláštor mohol prijímať novícov. Mali mať najmenej 20 rokov.

Podľa rehoľných predpisov trinitári mali mať iba jednoduché kostoly, a to všetky zasvätené Najsvätejšej Trojici. Jednu tretinu príjmov každého kláštora mali rezervovať na vykúpenie otrokov.

Novú rehoľu schválil pápež Innocent III., a to podmienčne 17. decembra 1198 a definitívne o sedem mesiacov neskôr.

V marci 1199 Ján a jeho prví spoločníci dostali od pápeža úradný poverovací list, ktorý ich oprávňoval vykúpať kresťanských otrokov z mohamedánskeho zajatia. Bolo to veľmi delikátne podujatie. Do styku s otrokmi sa mohli dostať iba so súhlasom moslimských úradov a pánov, ktorí vlastnili otrokov. Keďže nikdy nemali dosť peňazí, aby vykúpili všetkých, museli spomedzi nich vyberať tých, čo to najviac potrebovali: chorých, tých, čo boli vytrhnutí z rodiny atď. Tých, čo ostali, povzbudzovali k znášaniu tvrdého osudu s nádejou, že po čase budú môcť aj ich vykúpiť. Mohli im aspoň udeliť sviatosti a prevziať odkazy pre príbuzných a známych. Pravda, vykúpatelia si boli vedomí, že aj napriek všetkým úradným dokumentom sú stále v nebezpečenstve. Dejiny vykúpania otrokov poznajú nejednu prípad, keď sa moslimi zmocnili aj vykúpačov a urobili si z nich otrokov.

Prvé výpravy trinitárov do severnej Afriky boli pomerne úspešné. Raz priviezli do Marseille asi 200 vykúpených otrokov. Dosiahnuté výsledky pohli mnohých, že štedro podporovali toto veľmi záslužné dobročinné dielo.

Starosť o vykúpených zajatcov sa v mnohých prípadoch nekončila tým, že ich priviezli na európske pobrežie. Mnohí boli v takom zlom zdravotnom stave, že ich museli za istý čas opatrovať, kým ich mohli pustiť do normálneho života.

V r. 1209 pápež Innocent daroval Jánovi z Mathy ako generálnemu predstavenému rehole trinitárov opátstvo "San Tommaso in Formis" s veľkými nehnuteľnosťami. Ján použil iba časť daru priamo pre rehoľu; ostatné určil na prechodný útulok pre vykúpených zajatcov, akmo aj na trvalý útulok pre chudobných a pútnikov.

V rímskom dome "S. Tommaso in Formis" prežil Ján posledné štyri roky života v modlitbe, sebazapieraní, dobročinnosti a v starostiach o rozširujúcu sa rehoľu. Zomrel 17. decembra 1213. Pochovali ho v kostole sv. Tomáša "in Formis".

Po čase trinitári opustili tento dom a kostol prevzal diecézny klérus. Bohoslužby sa tam konali iba vo sviatočné dni. Nevedno, či to pohlo v r. 1665 dvoch španielskych trinitárov, že tajne prenikli do kostola, ulúpili telesné pozostatky svojho zakladateľa a preniesli ich do Španielska. Tam ich uložili v kostole "bosých trinitárov". V 19. storočí po zrušení týchto rehoľníkov a po zrúcaní ich kostola ostatky sv. Jána z Mathy dali do opatery ženskej vetve trinitárov v Madride, kde sú doteraz.

Životopisy svätých sú spracované z knihy:

[1] ONDRUŠ, R.: Blízki Bohu i ľuďom 4. Tatran Bratislava 1992.

[2] FLORENTOVÁ, H. - KOPECKÝ, V.: Kresťanské nebo - Svätci v umení a v legendách. Mladé letá Bratislava 1995. x